Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Viite: Hallintovaliokunnan lausuntopyyntö Helsingin poliisilaitokselle 24.11.2022

Helsingin poliisilaitoksen asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle asiassa: HE 114/2022

1. Asia

Eduskunnan hallintovaliokunta on 24.11.2022 pyytänyt Helsingin poliisilaitokselta asiantuntijalausunto asiassa: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Lausunto on pyydetty toimittamaan ti 29.11.2022 klo 13.00 mennessä.

Teema: ihmiskaupan torjunnan näkökulma

2. Yleistä

Helsingin poliisilaitoksella (HPL) on vuoden 2021 alusta toiminut valtakunnallinen ihmiskaupparikosten tutkintaryhmä, jonka vastuulla ovat ihmiskaupparikosten ennalta ehkäisy, paljastaminen ja syyteharkintaan saattaminen koko valtakunnan alueella. Osana toimintaa tutkintaryhmä koordinoi valtakunnallista asiantuntijaverkostoa sekä osallistuu viranomaisyhteistyöhön ihmiskaupparikosten torjumiseksi.

Osana toimintaansa tutkintaryhmä tekee yhteistyötä eri viranomaisten kuten työsuojeluviranomaisen kanssa ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöön liittyvässä valvonnassa. Yhteistyö käsittää niin valvonnan suunnittelua ja kohdevalintaa kuin varsinaisia valvontatoimia. Tutkintaryhmä osaltaan käsittelee yhteistyössä työsuojeluviranomaisen saamia vihjeitä työvoiman hyväksikäytöstä, sekä vastaanottaa rikosilmoituksia tehtyjen valvontahavaintojen perusteella.

3. Asiantuntijan lausunto

Ihmiskaupparikostutkinta jakautuu pääosin seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan sekä työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan ja sen lähirikosten kuten parituksen tai kiskonnan tutkintaan. Molempiin ilmiöihin liittyy ulkomaalaisten ja etenkin kehitysmaista tulevien henkilöiden hyväksi-

käyttöä, sekä tähän liitännäisenä laittoman maahantulon järjestämistä. Yhtenä yleisenä ilmiönä on tunnistettu turistiviisumilla maahan saapuminen työskentelytarkoituksessa, ja tästä seuraava seksuaaliseen- tai työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa tai lähirikollisuus.

Työvoiman rekrytointiin ulkomailta ja erityisesti kehitysmaista liittyy erittäin merkittävissä määrin kynnysrahan, eli vastikkeettoman, tai vastikkeeltaan täysin epäsuhtaisen, rekrytointimaksun keräämistä vastineena työpaikan usein näennäisestä järjestämisestä Suomessa. Kynnysrahaa maksavat käytännössä kaikki kehitysmaista töihin pyrkivät maailman laajuisesti, ja sen perimisessä ovat keskeisessä asemassa oman maan kansalaiset, jotka ovat jo asettuneet kohdemaahan. Suomen näkökulmasta kynnysrahan perintään osallistuvat siten usein pienyrittäjät, isojen yritysten työnjohto ym. esihenkilöasemassa olevat ulkomaalaistaustaiset henkilöt sekä kanta suomalaiset yrittäjät ja esihenkilöt joko suoraan tai epäsuorasti. Kynnysrahan yleisin vastike on työsopimus, joka mahdollistaa työperäisen oleskeluluvan hakemisen. Kynnysrahaa maksamalla saatu työpaikka johtaa usein muuhun työperäiseen hyväksikäyttöön. Yleistä on myös se, että työsopimus on täysin näennäinen, laittoman maahantulon järjestämisen keino, ja tosiasiassa työllistyminen tapahtuu vaikeasti valvottaville matalapalkka-aloille kuten ruokaläheteiksi. Samassa tarkoituksessa käytetään hyväksi myös yritysjärjestelyjä, joissa olemassa oleva aktiivinen tai toimimaton, ns. pöytälaatikkoyritys, myydään ulkomaalaiselle oleskeluluvan hakemista varten, ilman tosiasiallista tarkoitusta yritystoiminnan aloittamisesta.

Tavoitteet

Esityksen tavoitteet laajentaa pidättäytymispäätöksen soveltamisalaa ja lisätä viranomaisten keinovalikoimaa ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisyn tehostamiseksi ovat kannatettavia ja oikein mitoitettuja. Esimerkiksi ehdotetut 79 § ja 79 a § oikein toteutettuna ja riittävästi valvottuna toimivat esteenä valeyrittäjyyteen perustuvan laittoman maahantulon järjestämiseen.

Poliisin näkökulmasta keskeiset toimet liittyvät ulkomaisen työvoiman käytön valvontaan, sekä pidättäytymiseen työperäisten oleskelulupien myöntämisestä

Valvonta

Työsuojeluviranomaisen roolista säädetään lain 85 §. Ehdotettu laki tuo työsuojeluviranomaiselle harkinnanvaraa luvattoman työvoiman käytöstä tai ulkomaalaisrikkomuksista ilmoittamisessa poliisille.

Työsuojeluviranomainen on keskeinen toimija ulkomaalaisen työvoiman valvonnassa ja työvoiman hyväksikäytön paljastamisessa. Valvontaa suoritetaan osittain moniviranomaistoimintana, mutta suurin osa suoritetusta valvonnasta on työsuojeluviranomaisen itsenäistä valvontaa, joka myös muodostaa tärkeän osan työvoiman hyväksikäytön ennalta estämisestä. Työsuojeluviranomaisen harkinnan mahdollistaminen ko. ulkomaalaisrikkomuksista on kannatettavaa resurssien näkökulmasta. Suuri määrä ilmoituksia vähäisistä rikkomuksista työllistää poliisia, eikä yksitäisellä sakolla ole merkittävästi suurempaa vaikutusta ilmiöön kuin työsuojeluviranomaisen antamalla ohjeistuksella ja muulla lainsäändäntönsä mukaisella puuttumisella. Edellyttäen että moniviranomaistoiminnassa tapahtuva tiedonvaihto ja valvonta toimivat tehokkaasti, on ilmiötorjunnan kannalta riittävää että tieto rikkomuksista kerätään ja työsuojeluviranomaisen toimesta ja sitä hyödynnetään jatkossa valvontaa kohdennettaessa. Työsuojeluviranomaisen koulutus ja työmenetelmät ovat vaaditulla tasolla harkintavallan lisäämiseksi, ja riski merkittävien rikosten jäämisestä piiloon harkintavallan käytön vuoksi on vähänäinen.

Pidättäytymispäätös

Esityksen mukainen, vähintään kolmeksi kuukaudeksi tehtävä pidättäytymispäätös on oikeasuhtainen ja toimiva keino estää työvoiman hyväksikäyttöä ja jopa ihmiskauppaa estämällä rekrytoinnin ulkomailta suoraan väärinkäytöksiin syyllistyvien työnantajien palvelukseen.

Pidättäytymispäätöksen osalta tulisi huomioida mahdollisuus päätöksen tekemiseen, mikäli työnantaja on tuomittu tai tätä on todennäköisiä syitä epäillä väärien tietojan antamisen lisäksi työvoiman rekrytointiin kohdistuvasta rikoksesta kuten kiskonnasta. Vastikkeettoman tai vastikkeeltaan epäsuhtaisen rekrytointimaksun eli kynnysrahan kiskominen on niin yleistä että voidaan jopa todeta käytännössä kaikkien kehitysmaista työllistyvien maksavan kynnysrahaa. Kynnysrahaa kiskotaan paitsi antamalla valheellisia tietoja viranomaiselle ilman tosiasiallista työllistämisen tarkoitusta, myös tosiasiassa myymällä työpaikkoja joko yrittäjän itsensä hallitsemasta työpaikasta, tai toisesta yrityksestä johon kynnysrahan kiskojalla on vaikutusta. Pidättäytymispäätöksen harkinnassa tulisikin huomioida oleskeluluvan saaneiden tosiasiallinen työskentely työpaikan tarjonneessa yrityksessä oleskeluluvan saamisen jälkeen.

Muilta osin esitykseen ei ole lausuttavaa.

Rikosylitarkastaja Markku Heinikari

Rikostarkastaja Pekka Hätönen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 28.11.2022 klo 12:02. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Tiedoksi Poliisikomentaja Lasse Aapio